

W najnowszym, 142 numerze „Didaskaliów”:

POLSKA W BUDOWIE

Małgorzata Dziewulska. Czego nie widać

Małgorzata Dziewulska opisuje wystawę „Późna polskość. Formy narodowej tożsamości po 1989 roku” (CSW Zamek Ujazdowski, 31.08-6.03.2017). Autorka krytycznie odnosi się do wystawy, zwracając uwagę na trudności percepcyjne wynikające z układu ekspozycji; niejasność stanowisk politycznych i brak problematyzacji kontekstu powstania niektórych prac; „język dyskursu”, który zdominował wystawę sprawił, że „ekspozycja staje się zakładnikiem pojęć, które nie mają dostępu ani do indywidualnych, ani do zbiorowych źródeł obrazów”.

Monika Kwaśniewska. „Bycie razem w oddzieleniu”. Partycypacja inscenizowana

Pisząc o „Fladze nr 5” zainicjowanej przez Monikę Drożyńską w ramach programu Placówka Instytutu Teatralnego w Warszawie (21–24.09.2017), Monika Kwaśniewska podkreśla heterogeniczność gatunkową projektu i rozważa różnice w postrzeganiu m.in. partycypacji, autorstwa, hierarchii w obrębie teatru, sztuk wizualnych i performansu. Jednocześnie bada relacje między sztuką, instytucją a przestrzenią publiczną, polityczną i narodową.

Marcin Kościelniak. Wielka ludzka wędrówka

Sporokowany rozmową z reżyserem – Pawłem Miśkiewiczem – oraz aktorami, zorganizowaną po jednym z listopadowych pokazów „Podopiecznych” (Narodowy Stary Teatr w Krakowie, prem.: 9.10.2016), Marcin Kościelniak przygląda się scenicznej realizacji tekstu Elfriede Jelinek. Interesuje go przede wszystkim rozdźwięk między politycznym tekstem a absolutyzującą los uchodźców wymową spektaklu.

PRL I PRZEDSTAWIENIA

Zbigniew Majchrowski. „PRL. Przedstawienia”, czyli świat nieprzedstawiony

Zbigniew Majchrowski nazywa swój tekst „polemicznym sprawozdaniem z lektury” książki „PRL. Przedstawienia” autorstwa Joanny Krakowskiej (wyd. Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego, Państwowy Instytut Wydawniczy, Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2016). Krytycznie odnosi się do wybranych przez Krakowską spektakli i z podejrzliwością traktuje tezę o modernizacyjnym potencjale doktryny socrealistycznej. Zaznacza przy tym, że Krakowska korzysta jedynie ze spektakli

dramatycznych powstałych w teatrach repertuarowych w największych miastach, pomijając teatry prowincjonalne, ruch alternatywny oraz inne niż teatr dramatyczny formy widowiskowe.

JAROCKI POLITYCZNY

Beata Guetzalska. Polityk czy historiozof?

Beata Guetzalska pisze o polityczności teatru Jerzego Jarockiego. Choć reżyser odżegnywał się od odczytywania jego spektakli przez pryzmat polityczny, to przywołane w artykule głosy krytyków świadczą o tym, że bywały one tak postrzegane. Idąc tym tropem, autorka tekstu omawia „Sen o Bezgrzesznej”, uwydatniając zawarte w spektaklu wątki krytyczne wobec II Rzeczypospolitej, pomijane często w recepcji spektaklu. Pisze też o „Słuchaj, Izraelu!” jako spektaklu, w którym potraktowany autonomicznie temat Zagłady został odrzucony zarówno przez publiczność, jak i krytyków. W „Historii PRL według Mrożka” Guetzalska odnajduje natomiast paralelę między komunistycznymi bojówkami a współczesnymi formacjami nacjonalistycznymi.

Józef Opalski. Sen o jawnogrzesznicy

Józef Opalski relacjonuje przebieg kilkuletniej pracy nad spektaklem „Sen o Bezgrzesznej” w reżyserii Jerzego Jarockiego (Narodowy Stary Teatr w Krakowie, prem.: 21.01.1979). Ukazuje, jak kształtowała się wizja reżysera, począwszy od wyboru dramatu „Biała rękawiczka” Stefana Żeromskiego, przez wielokrotną zmianę tytułu inscenizacji, aż po nadanie jej formy kabaretu i wpisanie w przestrzeń Starego Teatru. We wspomnieniach autora istotną rolę odgrywają cenzura i atmosfera polityczna końca lat siedemdziesiątych.

Małgorzata Dziewulska. Jerzego Jarockiego gra na dwie katedry

Małgorzata Dziewulska pisze o „Mordzie w katedrze” w reżyserii Jerzego Jarockiego z 1982 roku. Autorka rozważa problem przenikania fikcji i rzeczywistości, spowodowanej umieszczeniem wydarzeń dramatu T.S. Eliota w realistycznej przestrzeni – katedrze św. Jana w Warszawie. Odwołując się do sformułowanego przez Victora Turnera pojęcia liminalności, stara się uchwycić specyfikę czasu i formy tego spektaklu. Analizując symbolikę przedstawienia, możliwe odwołania do ówczesnej sytuacji społeczno-politycznej oraz jej powiązań z instytucją Kościoła, Dziewulska zastanawia się nad pozycją widza i strategiami angażowania jego percepcji.

SARHAN

Tworzę totemy. Z François Sarhanem rozmawia Monika Pasicznik

Rozmowę rozpoczyna pytanie o niejednoznaczną pozycję zajmowaną w świecie sztuki przez François Sarhana – performerera, reżysera, muzyka, autora kolaży. Francuski artysta opowiada o metodach pracy, swoim stosunku do technologii, miejscu artysty w kapitalistycznym społeczeństwie oraz wartości dyletantyzmu w świecie opanowanym przez specjalistów.

Łukasz Grabuś. Muzyka jako kompozycja zachowań – prace François Sarhana w świetle narzędzi performatycznych

Pisząc o twórczości François Sarhana Łukasz Grabuś zwraca uwagę na prowadzoną przez niego walkę z konwencjonalnością i hermetycznością narzędzi używanych przez muzyków. Zdaniem artysty, dopiero postawa dyletanta umożliwia eksplorację sztuki. Grabuś odczytuje działania artystyczne Sarhana w perspektywie zachowanych zachowań Richarda Schechnera. Sporą część pracy wykonuje on w domu, m.in. nagrywając siebie, wykonując kolaże, animacje, robiąc notatki.

ARTYSTA W PRACY

Podkładanie minibomby. Z Pawłem Sakowiczem rozmawia Wojciech Klimczyk

Paweł Sakowicz rekonstruuje swoją drogę od tańca towarzyskiego do współczesnego i pracy choreografa – coraz częściej współpracującego z reżyserami teatralnymi. Wraz z Wojciechem Klimczykiem podejmuje próbę zdefiniowania roli choreografa w teatrze dramatycznym, określenia specyfiki jego pracy w instytucji i charakteru powierzanych zadań.

Pomiędzy. Z Romualdem Krężelem rozmawia Monika Kwaśniewska

Romuald Krężel analizuje możliwości pracy pozainstytucjonalnej w Polsce z perspektywy aktora/performera: wspomina założone zaraz po studiach wraz z koleżankami i kolegami z roku stowarzyszenie, mówi o swoich doświadczeniach w Komunie// Warszawa, Teatrze Maat oraz Provisorium. Jako student teatrologii stosowanej w Giessen charakteryzuje tamtejszy system kształcenia i zestawia go ze wspomnieniami z PWSTiF w Łodzi. Wskazuje, jak korzysta z obu tych doświadczeń w ostatnio zrealizowanych projektach.

Monika Kwaśniewska. Strategie odmowy

Kwaśniewska zestawia spektakl „Po linii najmniejszego oporu” w reżyserii Romualda Krężela (Teatr im. Wojciecha Bogusławskiego w Kaliszu, prem.: 6.05.2017), podejmujący

temat pracy w późnym kapitalizmie, z tytanicznym, a pozostającym w cieniu innych tematów, wysiłkiem zespołu Narodowego Starego Teatru w ostatnim sezonowym miesiącu dyrekcji Jana Klaty. Przyglądając się strategiom aktorskiego lenistwa zaproponowanym przez twórców kaliskiego spektaklu, analizuje jednocześnie naruszone przez nich przyzwyczajenia odbiorcze.

Stanisław Godlewski. Teatr z ducha Paula Coelho

Stanisław Godlewski pisze o performatywnym spacerze „Żegnaj, Olimpio (Ostatnia Inwentaryzacja)” (Scena Robocza – Centrum Rezydencji Teatralnej w Poznaniu, prem.: 6.10.2017) realizowanym przez Monicę Duncan, Romualda Krężela i Emmilou Röbling. Odwołując się do własnych wspomnień o kinoteatrze Olimpia – pustej, zdezelowanej przestrzeni, która niegdyś tętniła życiem – autor zastanawia się, w jaki sposób zabiegi twórców mogą wpływać na emocje widowni.

REPERTUAR

Maryla Zielińska. Manifest wolnego artysty w psutym kraju

Maryla Zielińska opisując „Proces” w reżyserii Krystiana Lupy (Nowy Teatr w Warszawie, Studio teatrgaleria w Warszawie, Teatr Powszechny w Warszawie, TR Warszawa, Le Quai – Centre Dramatique National w Angers, prem.: 15.11.2017), zwraca uwagę na nieznanе dotąd w teatrze tego reżysera zabiegi formalne. Zastanawiając się nad znaczeniem bezpośrednich nawiązań do społeczno-politycznej sytuacji w Polsce, stwierdza, że Lupa „po raz kolejny swe doświadczenie zawiesza na kołku, myśli teatrem o świecie i jednocześnie oddaje się poszukiwaniu formy”.

Ewa Guderian-Czaplińska. Naród afektywny dwubiegunowy

Ewa Guderian-Czaplińska analizuje spektakl Tomasza Węgorzewskiego „Listopad. Romans historyczny z drugiej połowy XVIII wieku” (Teatr Fredry w Gnieźnie, prem.: 6.05.2017) w perspektywie najważniejszych tematów zawartych w interpretowanej powieści Henryka Rzewuskiego. Zwraca uwagę m.in. na specyficzne potraktowanie politycznej warstwy utworu: „Wszyscy główni bohaterowie miotają się między dwiema odmiennymi postawami światopoglądowymi, zafiksowanymi przez kulturę i politykę: w powieści reprezentują je wrogie sobie stronnictwa [...], na scenie [...] konflikt odbija się w pojedynczych ciałach konkretnych osób”.

Agata Łuksza. „O, nędzarz, kto takiej rozkoszy nie czuje”

Agata Łuksza odczytuje spektakl Cezarego Tomaszewskiego „Cezary idzie na wojnę” (Komuna// Warszawa, prem.: 8.07.2017) jako głos sprzeciwu wobec modelu męskości wpisanego w kulturę i politykę, opartego na fantazmatycznym wizerunku silnego, heteroseksualnego mężczyzny. Łuksza zderza sceniczne zabiegi reżysera z pojęciem kiczu sformułowanym przez Milana Kunderę w książce „Niezdolna lekkość bytu”.

Kinga Kurysia. Kalka/walka

Kinga Kurysia recenzując „Moją walkę” (TR Warszawa, prem.: 06.10.2017), prowadzi refleksję nad strategiami scenicznej adaptacji sześciotomowej, autobiograficznej powieści Karla Ovego Knausgård za stosowanymi przez reżysera Michała Borczucha oraz dramaturga Tomasza Śpiewaka. Zaznacza też, jak istotny wpływ na kształt spektaklu wywarli znakomici aktorzy, scenografka Dorota Nawrot i kompozytor Bartosz Dziadosz. Kurysia analizuje wykorzystane w spektaklu środki przedstawiania rzeczywistości, tworzące heterogeniczną i luźno ustrukturyzowaną opowieść.

„Rzeczywistość cholernie podobna do naszej”. Z Tomaszem Śpiewakiem rozmawia Katarzyna Niedurny

Tematem rozmowy Katarzyny Niedurny z Tomaszem Śpiewakiem jest sześciotomowa powieść „Moja walka” Karla Ovego Knausgård, która stała się podstawą spektaklu w TR Warszawa (prem. 06.10.2017). Śpiewak, dramaturg i autor adaptacji, opowiada o własnym czytelnickim doświadczeniu oraz o zorganizowanych w ramach pracy nad przedstawieniem warsztatach dla miłośników tej powieści. „Moja walka” zostaje też zestawiona ze spektaklem „Wszystko o mojej matce” Michała Borczucha (Teatr Łąźnia Nowa w Krakowie, prem.: 22.04.2016).

Dominika Bremer. Rewolucja nie zaczyna się na górze

Dominika Bremer recenzuje spektakl „Rasputin” Jolanty Janiczak i Wiktora Rubina (Teatr im. Stefana Żeromskiego w Kielcach, prem.: 23.10.2017). Autorka rozpoczyna od postawienia tezy, że jest to kolejny spektakl duetu wskazujący na analogie pomiędzy opresyjną strukturą demokracji liberalnej a instytucją teatru publicznego. Bremer opisuje kolejne postaci, starając się nazwać i odnieść do współczesnej polskiej rzeczywistości zajmowane przez nie stanowiska polityczne.

Marta Bryś. Fantazja, która ocala

Recenzja spektaklu „Puppenhaus. Kuracja” Magdy Fertacz w reżyserii Jędrzeja Piaskowskiego (TR Warszawa, prem.: 6.04.2017). Wychodząc od fabuły filmu „Piętno” Seana Mathiasa, autorka opisuje podjęty przez twórców tematy homoseksualizmu, prostytucji i przemocy seksualnej w czasie II wojny światowej. Bryś stwierdza, że zapomniane przez „wielką historię” opowiadania, z których złożona jest inscenizacja Piaskowskiego, zostały wyjawione w spektaklu z poruszającą empatią.

Jakub Papuczys. O kibicu, którego nie było

Recenzując „Kibiców” w reżyserii Michała Buszewicza (Teatr Żydowski im. Estery Rachel i Idy Kamińskich w Warszawie, prem.: 11.09.2017), Papuczys utożsamia główną intencję twórców z chęcią przełamania stereotypowego postrzegania kibiców jako „bandy antysemitów i faszystów”. Stwierdza jednak, że spotkanie aktorów z kibicami Legii Warszawa, sugerujące pozorność istniejącego między nimi konfliktu, stwarza spłaszczony i nieprawdziwy wizerunek stałych bywalców „Żyłyty”.

Beata Kustra. Zabił czy ocalił – sam zdecyduj

Beata Kustra nazywa „Terror” w reżyserii Roberta Talarczyka (Teatr Śląski im. St. Wyspiańskiego w Katowicach, Sala Sejmu Śląskiego, prem.: 17.06.2017) rekonstrukcją rozprawy sądowej opisanej przez Ferdinanda von Schiracha. Stawia tezę, że „przebieg procesu oraz przedstawienie materiałów dowodowych potęgowało wrażenie, że publiczność jest uczestnikiem rozprawy sądowej”.

TANIEC

Teresa Fazan. Ciała w czasie

W relacji z XVI Międzynarodowego Festiwalu Ciało/Umysł w Warszawie (11–12.07/29.09 – 10.10.2017), Teresa Fazan opisuje cztery spektakle: „Pastime, Carnation, Museum Piece” Ruth Childs, „More” Ramony Nagabczyńskiej, „Water between three hands” Rabiha Mroué, „Daję ci czas” Anieli Kokoszy, a także projekt „Nelken Line”. Autorka wyłania stawiane przez artystów pytania i łączy je z tematem czasu – hasłem przewodnim tegorocznej edycji.

ZAGRANICA

Anna R. Burzyńska. Przekleństwa decyzyjności

Anna R. Burzyńska pisze o Festiwalu Impulse w Kolonii (22.06 – 01.07.2017). Tematem przewodnim festiwalu kuratorowanego przez Floriana Malzachera był problem podejmowania decyzji, zwłaszcza tych dotyczących zbiorowości, w kontekście aktualnej sytuacji politycznej. Burzyńska pisze o „Hamlecie” Borisa Nikitina, skupiając się przede wszystkim na problematycznej figurze aktora-głównego bohatera i grach między prawdą a kłamstwem, fikcją i mistyfikacją. Za najbardziej poruszającą pracę uznaje instalację-transmisję „Guilty Landscapes. Episode 1” Holendra Driesa Verhoevena.

Katarzyna Tórz. Dyspozycje zwierciadła

Autorka analizuje spektakl „Faust” w reżyserii Anne Imhof (57. Biennale Sztuki w Wenecji, 13.05 – 26.11.2017). Autorka pisze o wyborach, przed którymi Imhof stawia publiczność i emocjach towarzyszących publiczności podczas odbioru, rezonujących jeszcze długo później. Zwraca też uwagę na konsekwencje wynikające z możliwości fotografowania spektaklu przez widzów.

Piotr Olkusz. Jaskinia Artystów

Piotr Olkusz sytuuje „Noc kretów (Welcome to Caveland)” (Théâtre Nanterre-Amandiers, prem.: 6.05.2016) w kontekście poprzednich prac Philippe’a Quesne’a i zmiany sposobu jego funkcjonowania w świecie teatru (od 2014 jest szefem Théâtre Nanterre-Amandiers). Stawia tezę, że najnowsze przedstawienie to namysł na kulturą „drugiego obiegu”.

Magdalena Hasiuk. Krople i kamień

Magdalena Hasiuk pisze o „Wielkich miastach pod księżycem” Odin Teatret w reżyserii Eugenia Barby (Instytut im. Jerzego Grotowskiego we Wrocławiu, 27–29.09.2017). Zmiany, które zaszły w spektaklu od jego premiery w 2003 roku, odczytuje jako próbę aktualizacji podjętej w nim tematyki. Zwraca uwagę na korespondencję wybranych tekstów Bertolta Brechta ze współczesną historią oraz muzykę i taniec, które uwydatniają formę brechtowskiego kabaretu.

FESTIWALE

Joanna Targoń. Dialogu nie będzie?

W relacji z 9. Międzynarodowego Festiwalu Teatralnego Dialog (Wrocław, 14–21.10.2017) Joanna Targoń przypomina problemy finansowe festiwalu spowodowane wycofaniem dotacji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, motywowanym obecnością „Klątwy” Olivera Frljicia w programie. Targoń pisze też o dwóch spektaklach Alaina Plately: „En avant, marche!” (współreżyser: Frank Van Laecke) i „nicht schlafen” oraz „Królach wojny” Ivo van Hove’a. Za najbardziej poruszające wydarzenie festiwalu uznaje jednak „MDLSX” grupy Motus, z Silvią Calderoni w roli głównej.

Olga Katafiasz. (Post)traumatyczne obrachunki

Olga Katafiasz pisze o festiwalu Teatroteka Fest. Nowe Kadry Teatru (Collegium Nobilium w Warszawie, 8–12.02.2017), projekcie Wytwórni Filmów Dokumentalnych i Fabularnych. Podczas festiwalu zaprezentowano dwadzieścia pięć adaptacji współczesnej polskiej dramaturgii w reżyserii twórców młodego pokolenia. Katafiasz traktuje wyprodukowane przez WFDiF adaptacje jako przedłużenie działającego do lat dziewięćdziesiątych Teatru Telewizji. Bliżej przygląda się dziewięciu spektaklom podejmującym kwestie kształtu postsolidarnościowej Polski, kobiecych biografii oraz naznaczenia wojenną traumą.

SZEKSPIR

W sprzecznościach nadzieja. Z Larsem Eidingem rozmawia Thomas Irmer

Wychodząc od szekspirowskich ról Larsa Eidingera – Hamleta i Ryszarda III – rozmówcy dyskutują o spektaklach wyreżyserowanych przez Thomasa Ostermeiera w Schaubühne. Aktor mówi o własnych doświadczeniach odgrywania postaci z dramatów Szekspira. Wspomina też o nowym przekładzie sztuk autorstwa Mariusa von Mayenburga oraz o własnej realizacji „Romea i Julii”.

Aleksandra Kamińska. Książę i Wiedźmy

Aleksandra Kamińska recenzuje spektakl „Hamlet. Damma per musica” (Teatr Muzyczno-Dramatyczny w Iwano-Frankiwsku, 21. Festiwal Szekspirowski w Gdańsku, 28.07 – 6.08.2017). Kamińska zwraca uwagę na otwierający spektakl fragment z „Makbeta”, który sprawia, że „Dania w przedstawieniu z Iwano-Frankiwka jest nie tyle więzieniem, ile cmentarzem”, a wiodącym tematem spektaklu staje się zemsta. Autorka poświęca też dużo uwagi postaciom kobiecym, zastanawiając się nad buntowniczym potencjałem obłądki Ofelii.

TEATR W KSIĄŻKACH

Wanda Świątkowska. Filmowy Shakespeare – w echach i odbiciach

Wanda Świątkowska recenzuje książkę „Lustra i echa. Filmowe adaptacje dzieł Williama Shakespeare’a” pod redakcją Olgi Katafiasz (wyd. Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna im. Ludwika Solskiego, Kraków 2017). Na książkę składa się dwadzieścia jeden analiz filmów szekspirowskich, przeprowadzonych przez filmoznawców, teatrologów i literaturoznawców. Świątkowska docenia wielość perspektyw i zwraca uwagę na podjętą w tomie problematyzację medium filmowego.

Nadesłane przez redakcję „Didaskaliów”